

Kommunernas och vårdförbundsområdenas påverkansorgan – roller och samarbete

Inledning

- Planeringen av strukturer och verksamhetsmodeller för samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdena är en viktig del av *projektet för förändringsstöd i kontaktytorna mellan kommuner och välfärdsområden*. Projektet genomförs av Kommunförbundet.
- Lagstadgade påverkansorgan i kommuner och välfärdsområden är ungdomsfullmäktige eller motsvarande, råd för personer med funktionsnedsättning och äldreråd. Dessa påverkansorgan är ett sätt att stärka/säkerställa kommuninvånarnas möjligheter att delta och påverka i kommunens och välfärdsområdets verksamhet.
- Kommuner och välfärdsområden kan också ha andra påverkansorgan än de lagstadgade och mycket varierande metoder för att förverkliga invånarnas möjligheter att delta och påverka.
- I denna publikation behandlar vi kommunernas och välfärdsområdenas lagstadgade påverkansorgans verksamhet och roller och ger rekommendationer för hur samarbetet kan genomföras.
- Vi har samlat in materialet om kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgans roller och samarbete tillsammans med företrädare för kommunerna, välfärdsområdena och de övriga samarbetspartnerna.

Innehåll:

- Rättslig grund för påverkansorganen
- Kommunernas och välfärdsområdenas ansvarsområden – påverkansorganens roll och uppgifter som en del av verksamheten
 - Ungdomsfullmäktige
 - Äldrerådet
 - Rådet för personer med funktionsnedsättning
- Gott samarbete mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan
- Rekommendationer för genomförandet av samarbetet

- Bilaga 1. Översikt över samarbetet mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan enligt välfärdsområdenas förvaltningsstadgor

Rättslig grund för påverkansorganen

Lagstiftning, 1 § i lagen om välfärdsområden 611/2021 och 1 § i kommunallagen 410/2015

I båda lagarna har invånarnas möjligheter att delta och påverka en central ställning

- Kommunallagen (410/2015), 1 § 1 mom.

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att skapa förutsättningar för att förverkliga kommuninvånarnas självstyrelse och möjligheter att delta i och påverka kommunens verksamhet. Syftet med lagen är också att främja den kommunala verksamhetens planmässighet och ekonomiska hållbarhet.

- Lagen om välfärdsområden (611/2021) 1 § 1 mom.

Lagens syfte och tillämpningsområde

Syftet med denna lag är att skapa förutsättningar för självstyrelse i förvaltningsområden (välfärdsområden) som är större än en kommun och för att tillgodose möjligheter för invånarna att delta i och påverka välfärdsområdets verksamhet. Lagen syftar också till att främja planmässighet och ekonomisk hållbarhet i välfärdsområdenas verksamhet och att ge välfärdsområdena förutsättningar att stödja sina invånares välfärd.

Lagstiftning, Lagen om välfärdsområden (611/2021), 32 §

Välfärdsområdets påverkansorgan

- Välfärdsområdesstyrelsen ska inrätta ett ungdomsfullmäktige för välfärdsområdet eller en motsvarande påverkansgrupp för unga för att garantera den unga befolkningens möjligheter att delta och påverka, ett äldreråd för välfärdsområdet för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka och ett råd för personer med funktionsnedsättning för välfärdsområdet för att garantera möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och påverka.
- Medlemmarna i dessa påverkansorgan ska väljas bland medlemmarna i motsvarande påverkansorgan i de kommuner som hör till välfärdsområdet på så vis att det från varje sådant kommunalt organ väljs minst en representant. Till påverkansorganen kan dessutom väljas andra personer. Välfärdsområdesstyrelsen ska sörja för påverkansorganens verksamhetsförutsättningar.
- Påverkansorganen ska ges möjlighet att påverka planering, beredning, genomförande och uppföljning inom olika verksamheter i välfärdsområdet i frågor som är eller som ett påverkansorgan bedömer vara av betydelse för barnen, de unga, de äldre eller personer med funktionsnedsättning och med hänsyn till de tjänster dessa befolkningsgrupper behöver. Påverkansorganen ska också tas med när former för delaktighet och hörande utvecklas i välfärdsområdet.

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 26 §

Kommunens ungdomsfullmäktige

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett ungdomsfullmäktige eller en motsvarande påverkansgrupp för unga (ungdomsfullmäktige) för att garantera den unga befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för ungdomsfullmäktiges eller påverkansgruppens verksamhetsförutsättningar. Ungdomsfullmäktige kan vara gemensamt för flera kommuner.
- Ungdomsfullmäktige ska ges möjlighet att påverka planering, beredning, genomförande och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för kommuninvånarnas välfärd, hälsa, studier, livsmiljö, boende eller rörlighet samt även i andra frågor som ungdomsfullmäktige bedömer som betydelsefulla med tanke på barn och unga. Ungdomsfullmäktige ska tas med när barns och ungas deltagande och hörande av barn och unga utvecklas i kommunen.
- Bestämmelser om barns och ungas deltagande och hörande av barn och unga finns i 24 § i ungdomslagen (1285/2016). (21.5.2021/419)

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 27 §

Kommunens äldreråd

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett äldreråd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar. Äldrerådet kan vara gemensamt för flera kommuner.
- Äldrerådet ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som den äldre befolkningen behöver.

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 28 §

Kommunens råd för personer med funktionsnedsättning

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett råd för personer med funktionsnedsättning för att garantera möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och påverka. Rådet kan vara gemensamt för flera kommuner. Personer med funktionsnedsättning samt deras anhöriga och organisationer ska ha en tillräcklig representation i rådet. Kommunstyrelsen ska sörja för rådets verksamhetsförutsättningar.
- Rådet för personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för personer med funktionsnedsättning och för deras välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som de behöver.

Lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (604/2022)**, 11 §

Äldreråd

Bestämmelser om kommunala äldreråd finns i 27 § i kommunallagen (410/2015). Det kommunala äldrerådet ska tas med i beredningen av den plan* som avses i 5 § i denna lag.

Bestämmelser om äldrerådet för välfärdsområdet finns i 32 § i lagen om välfärdsområden (611/2021). Äldrerådet för välfärdsområdet ska tas med i beredningen av den plan som avses i 5 § i denna lag och i den utvärdering* som avses i 6 § i denna lag.

* [5 §](#) Plan för att stödja den äldre befolkningen och [6 §](#) Utvärdering av servicens tillräcklighet och kvalitet

**Lagen trädde i kraft 1.1.2023

**Kommunernas och
vårdsområdenas
ansvarsområden –
påverkansorganens roll och
uppgifter som en del av
verksamheten**

Kommunernas påverkansorgan

- Påverkansorganen räknas inte som kommunens organ och de kan inte utöva offentlig makt. Ledamöterna i påverkansorganen handlar inte under tjänsteansvar. Påverkansorganen är lagstadgade.
- Kommunstyrelsen svarar för utnämningen av organen och för deras verksamhetsförutsättningar.
- De ärenden som behandlas begränsar sig inte till några bestämda frågor, utan organen kan ta ställning till nästan all verksamhet som gäller den grupp de företräder, dvs. deras påverkan utsträcker sig till alla sektorer.
- Eftersom kommunernas ansvarsområde blir snävare i och med inrättandet av välfärdsområdena begränsas påverkansorganens roll och möjligheter att påverka till exempel i frågor som gäller social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet åtminstone i viss mån. Förändringen innebär också utmaningar när det gäller att via påverkansorganen förmedla frågor som välfärdsområdet ansvarar för till välfärdsområdenas beslutsfattare. Kommunernas påverkansorgan kan också ha en intressebevakarroll i frågor som gäller den grupp som de företräder, vilket kommunen kan utnyttja i sin verksamhet.
- Å andra sidan kan reformen leda till att en större andel av de ärenden som behandlas i kommunernas påverkansorgan gäller vad kommunen ska prioritera i framtiden.

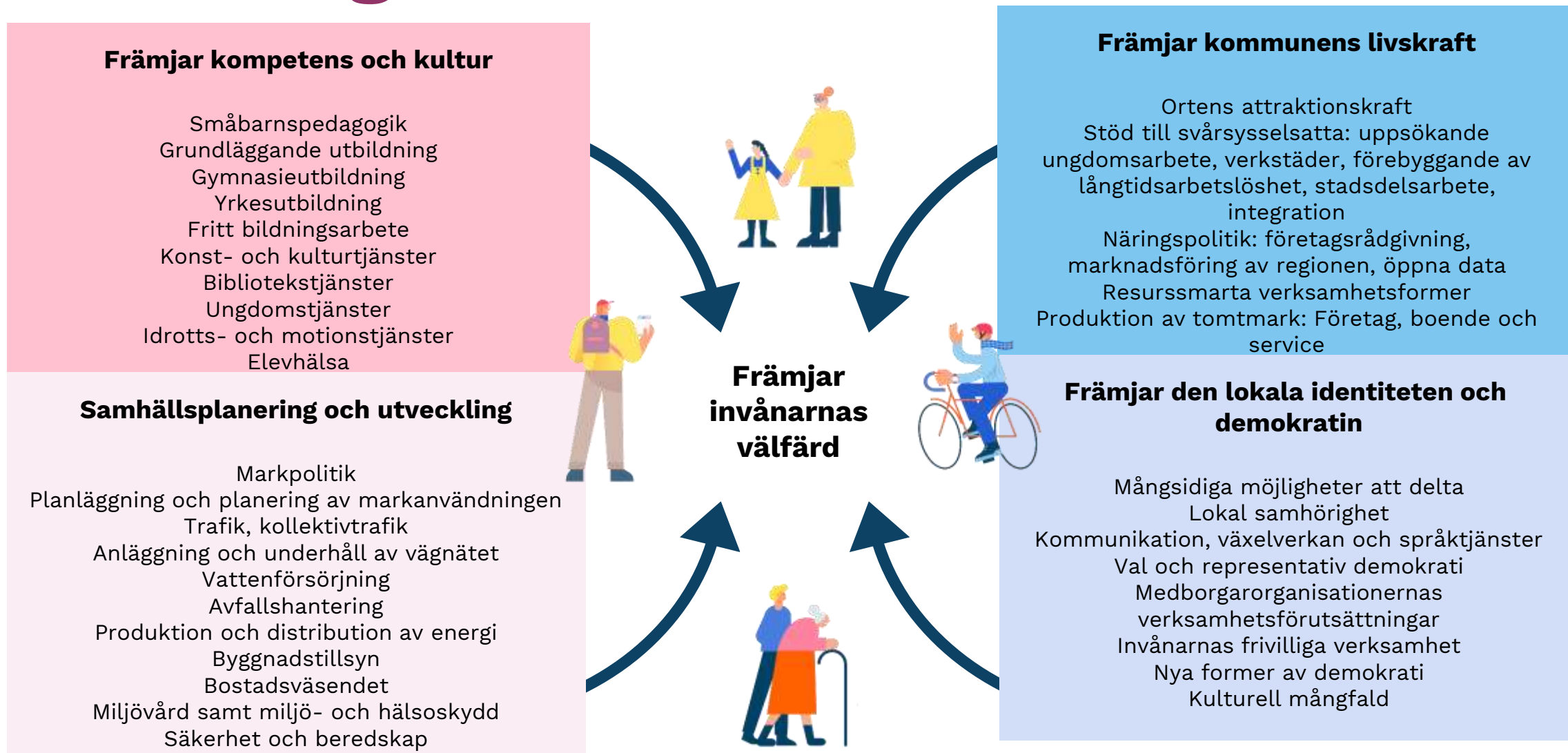
Välfärdsområdenas påverkansorgan

- Påverkansorganen räknas inte som välfärdsområdets organ och de kan inte utöva offentlig makt. Ledamöterna i påverkansorganen handlar inte under tjänsteansvar. Påverkansorganen är lagstadgade.
- Välfärdsområdesstyrelsen svarar för utnämningen av organen och för deras verksamhetsförutsättningar.
- De ärenden som behandlas begränsar sig inte till några bestämda frågor, utan organen kan ta ställning till nästan all verksamhet som gäller den grupp de företräder, dvs. deras påverkan utsträcker sig till alla sektorer.
- I välfärdsområdets påverkansorgan är det viktigt att beakta alla sektorer inom välfärdsområdet (social- och hälsovården och räddningsväsendet).
- I välfärdsområdets påverkansorgan ska det finnas företrädare för alla påverkansorgan i kommunerna inom området. När påverkansorganen tillsätts i ett välfärdsområde är det skäl att beakta de regionala särdragen och säkerställa att de olika grupperna är representerade och beaktas i påverkansorganen.

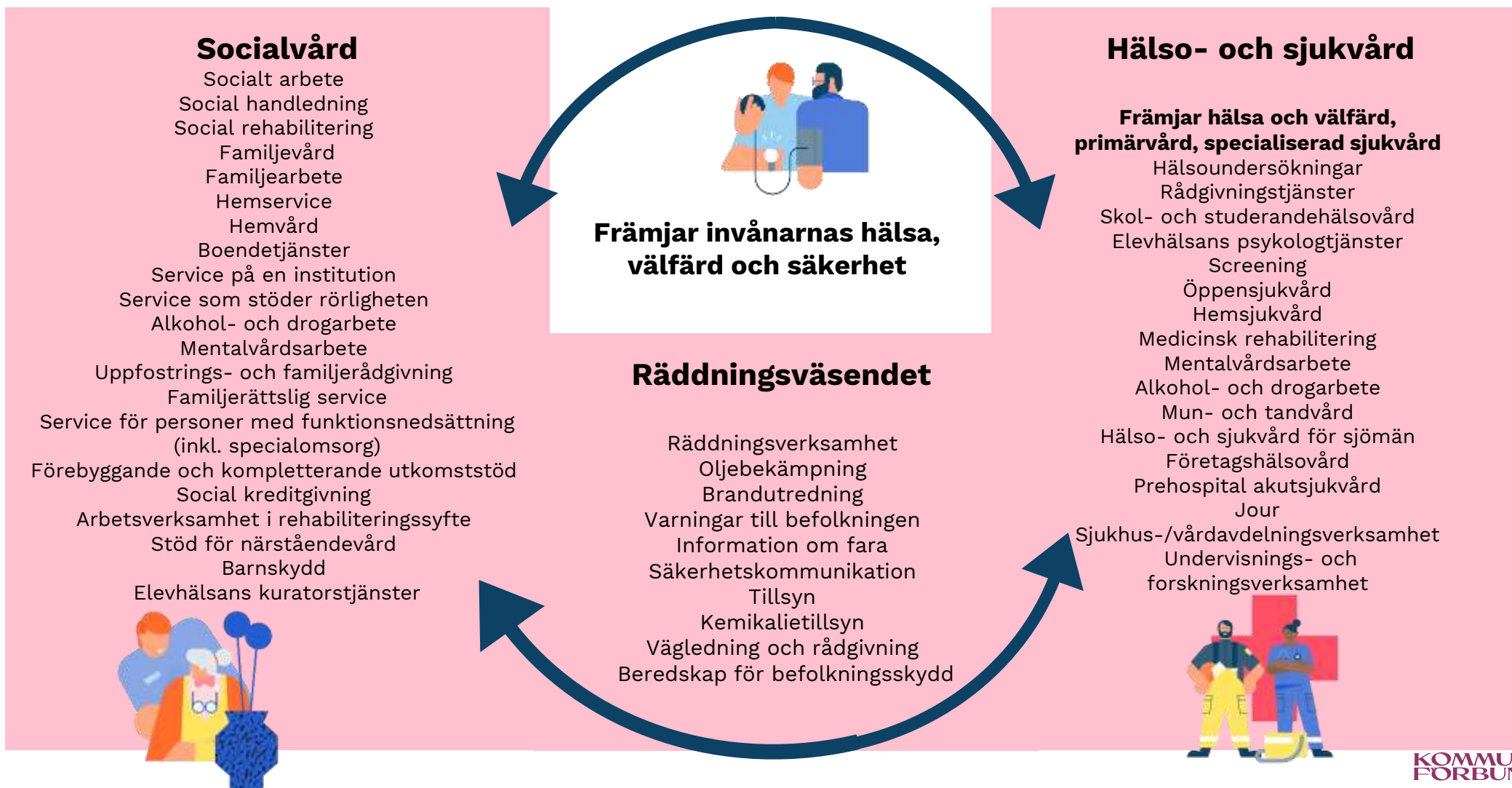
Påverkansorganens juridiska särdrag

- Påverkansorganen är inte organ och ledamöterna i dem är inte förtroendevalda i kommunen/välfärdsområdet.
- Förfarandena enligt förvaltningslagen eller förvaltningsstadgan gäller inte automatiskt påverkansorganen (t.ex. sammanträdesförfarandet, könskvoter). Kommunerna och välfärdsområdena kan dock fatta egna beslut om att de förfaranden som anges i förvaltningslagen och förvaltningsstadgan också tillämpas på påverkansorganen.
- Välfärdsområdenas påverkansorgan ska ha företrädare för alla påverkansorgan i kommunerna i området, men alltså inte nödvändigtvis för alla kommuner (om påverkansorganet är gemensamt för flera kommuner). Påverkansorganens storlek skiljer sig mycket mellan olika välfärdsområden -> man måste beakta att detta påverkar hur organen fungerar.
- Till exempel i råden för personer med funktionsnedsättning ska man enligt kommunallagen beakta till exempel företrädare för organisationer och de anhöriga. Detta har även beaktats i lagberedningen för lagen om välfärdsområden, även om det inte nämns i den slutliga lagen.
- Påverkansorganen har möjlighet att lyfta fram frågor, ge utlåtanden och komma med initiativ.

Vad gör kommunen i framtiden?

Vad gör välfärdsområdet i framtiden?

I vilka frågor kan det vara bra att höra påverkansorganen? Exempel

- Strategier
- Budget, bokslut, medborgarbudget
- Planer, planläggningsöversikter, utvecklingsplaner
- Valfärdsplaner och välfärdsberättelser
- Valfärdsplan för barn och unga (ungdomsfullmäktige, rådet för personer med funktionsnedsättning)
- Delaktighetsprogram/delaktighetsplan o.d. handlingar
- Övriga planer
- Tillhandahållande av tjänster, tjänsternas innehåll, tillgången till tjänsterna och tjänsternas tillgänglighet
- Serviceutveckling
- Verksamhetsförutsättningar för och samarbete med organisationer
- Eventuell konsekvensbedömning inom organisationen

Prioriteringar för äldreåden, exempel

Kommunernas äldreåd

Boende, livsmiljö och dess tillgänglighet och funktion

Livslångt lärande

Fritidstjänster (idrott och motion, kultur osv.)

Gruppverksamhet

Mobilitet och transport

Digitala frågor och digital integration

Gemensamma prioriteringar

Rörlighet och service som stöder rörligheten, tillgänglighet

Kontaktytor för boenderelaterade tjänster

Trygghet

Delaktighet och påverkan

Möjliggörande av/stöd för organisations- och medborgarverksamhet

Förebyggande alkohol- och drogarbete och annan förebyggande verksamhet

Välfärdsområdenas äldreåd

Social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet samt tillgången till tjänsterna

Tjänster som stöder hemmaboende, såsom servicehandledning, rehabilitering, hemvård och säkerhetstjänster

Boendeservice, såsom kollektivt boende och serviceboende med heldygnsomsorg

Service som stöder rörligheten

Närståendevård

Prioriteringar för råden för personer med funktionsnedsättning, exempel

Kommunernas råd för personer med funktionsnedsättning

Boende, livsmiljö och dess tillgänglighet och funktion

Hinderfrihet och tillgänglighet inom småbarnspedagogik och utbildning

Fritidstjänster (idrott och motion, kultur osv.)

Mobilitet och transport

Delaktighet och likabehandling

Gemensamma prioriteringar

Främjande av välfärden

Hinderfrihet och tillgänglighet

Kontaktytor för boenderelaterade tjänster

Trygghet

Möjliggörande av/stöd för organisations- och medborgarverksamhet

Mobilitet och transport

Delaktighet och påverkan

Förebyggande alkohol- och drogarbete och annan förebyggande verksamhet

Välfärdsområdenas råd för personer med funktionsnedsättning

Social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet, rehabiliteringstjänsterna, hjälpmedelstjänsterna och tillgången till tjänsterna

Stöd i vardagen och boendet och tjänster såsom handledning, rehabilitering, assistentservice och kollektivt boende

Service som stöder rörligheten

Delaktighet och empiriska uppgifter

Närståendevård

Prioriteringar för ungdomsfullmäktige, exempel

Kommunernas ungdomsfullmäktige

Undervisning

Ungdomsarbete

Fritid, hobbymöjligheter, lokaler och platser

Livsmiljö

Sysselsättning bland unga

Boende

Mobilitet och transport

Gemensamma prioriteringar

Elevhälsa

Säkerhet och säkerhetsfostran

Förebyggande alkohol- och drogarbete och annan förebyggande verksamhet

Delaktighet och påverkan

Möjliggörande av/stöd för organisations- och medborgarverksamhet

Regionalt myndighetssamarbete

Välfärdsområdenas ungdomsfullmäktige

Hälso- och sjukvårdstjänster

Socialservice

Mentalvårdsfrågor

Kompletterande utkomststöd

**Gott samarbete mellan
kommunernas och
välfärdsområdenas
påverkansorgan**

Verksamhetsstadgor för välfärdsområdenas påverkansorgan: samarbete med kommunernas påverkansorgan

- Verksamhetsstadgor har beretts för välfärdsområdenas påverkansorgan och en del välfärdsområden har godkänt verksamhetsstadgor (10/2022).
- I verksamhetsstadgorna (eller utkasterna till dem) nämns ofta samarbete med kommunernas påverkansorgan.
- Samarbetet realiseras också via ledamöterna: representanter från kommunerna inom välfärdsområdet har valts till välfärdsområdets påverkansorgan.
- En del verksamhetsstadgor (eller utkast) innehåller också närmare bestämmelser om hur samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdenas påverkansorgan kan genomföras.

Exempel (verksamhetsstadga för rådet för personer med funktionsnedsättning): § 7 Samarbete med påverkansorgan i kommuner

- *De kommunala råden för personer med funktionsnedsättning kan till välfärdsområdets råd för personer med funktionsnedsättning sända in eller på annat sätt komma med initiativ, ställningstaganden, utlåtanden eller andra önskemål och hälsningar i anslutning till rådets uppgifter och rådet ska anteckna dessa för kännedom i protokollet.*
- *Protokollen från välfärdsområdets råd för personer med funktionsnedsättning delges alltid motsvarande organ i kommunerna.*
- *Rådet ordnar minst en gång om året i samarbete med de regionala organisationerna för patienter och personer med funktionsnedsättning ett seminarium om aktuella frågor.*

Konkreta sätt för samarbetet mellan välfärdsområdets och kommunernas påverkansorgan

- Gemensamma möten, workshoppar och temaarbeten
- Beredning av gemensamma planer och fastställande av gemensamma mål
- Fastställande av ansvariga personer för samarbetet, t.ex. ”faddrar för ledamöterna i ungdomsfullmäktige”
- God och mångsidig information, t.ex. uppdaterade webbsidor, kommunikation i sociala medier (särskilt ungdomsfullmäktige)
- Till föredragningslistorna för kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan fogas standardparagrafen ”hälsningar från kommunens/kommunernas eller välfärdsområdets påverkansorgan” eller så går man alltid igenom protokollen för den så kallade motpolen vid mötet
- Gemensamma regionala organ inrättas av kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan
- Handledarna för kommunernas ungdomsfullmäktige deltar i välfärdsområdets verksamhet: t.ex. handledarna för kommunernas ungdomsfullmäktige nätverkar samtidigt som handledarna för välfärdsområdenas ungdomsfullmäktige sammanträder. → De hålls uppdaterade om läget och informationen når kommunerna
- Andra myndigheters och aktörers kunnande utnyttjas, t.ex. polisens roll inom säkerheten, FPA:s specialkompetens, landskapsförbundets roll osv.

**Inflytelserika påverkansorgan
– rekommendationer till
kommunerna och
välfärdsområdena**

Inflytelserika påverkansorgan – utgångspunkter för verksamheten i kommunerna och välfärdsområdena

1.

Verksamhetsförutsättningar

- Resurser, möteslokaler och andra praktiska arrangemang
- Kontaktperson i kommunen/välfärdsområdet, stöd för kommunikation m.m.
- Kurser
- OBS! tillräcklig handledarresurs för ungdomsfullmäktige

2.

De förtroendevaldas kunskaper om påverkansorganen

- Info om påverkansorganens roll och verksamhet
- Ledamöter från påverkansorganen i fullmäktige/nämnder
- Annan växelverkan mellan förtroendevalda och påverkansorgan*
- Kontaktpersonens roll som förmedlare av information

3.

Tjänsteinnehavarnas kunskaper om påverkansorganen

- Påverkansorganen i servicebeskrivningarna, där det nämns var det är bra att utnyttja påverkansorganens sakkunskap i beredningen
- Kontaktpersonens roll

4.

Påverkansorganens ledamöters insikter i verksamheten som en del av helheten

- Ledamöterna i påverkansorganet ska identifiera sin roll och ställning i kommunens och välfärdsområdets verksamhet
- I kommunerna och välfärdsområdena finns det också andra metoder för delaktighet

Rekommendationer för samarbetet mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan

- **Fastställ tillsammans påverkansorganens roller och prioriteringar och se till att de är tydliga för alla**
- **Upprätta tillsammans strukturer och former för samarbetet**
 - Utarbeta samarbetsstrukturer som lämpar sig för området, ta hänsyn till områdets storlek och antalet kommuner: eventuella ”kommunkluster” och regionala samarbetsstrukturer
 - Fäst särskild vikt vid samarbetsstrukturerna om välfärdsområdet omfattar många kommuner, så att växelverkan fungerar
 - Ändra strukturerna vid behov
- **Fastställ ansvariga personer för samarbetet**
- **Skapa strukturer för ett fungerande informationsflöde**
- **Växelverka kontinuerligt och öppet**
 - Informera också när det inte finns något att informera om
- **Fastställ ett tillräckligt antal möten/sammanträden i verksamhetsstadgan**
 - Kom överens om möten/sammanträden så att det finns en rytm som hjälper påverkansorganen att betjäna varandra.

Bilaga 1. Påverkansorganen i vårldfärdsområdenas förvaltningsstadgor

Bestämmelser i välfärdsområdenas förvaltningsstadgor

- I 20 välfärdsområdets förvaltningsstadgor finns en bestämmelse om påverkansorgan.
- Det vanligaste är att området har de tre lagstadgade påverkansorganen: ungdomsfullmäktige, rådet för personer med funktionsnedsättning och äldrerådet.
- Dessutom har flera förvaltningsstadgor en bestämmelse om att också andra påverkansorgan kan tillsättas per fullmäktigeperiod. en del nämner t.ex. kund- och medborgarråd.
- En del förvaltningsstadgor (8 områden) innehåller också andra icke-lagstadgade påverkansorgan o.d.:
 - Råd för kulturell mångfald, delegation för livskraft och samarbete, delegation för kontaktytor, samarbetsforum för välfärdsområdet, barn- och familjeråd, kundråd, regiondelegation & klientråd samt delegation för kulturell mångfald
- Förvaltningsstadgan innehåller ofta (14 områden) en bestämmelse om att påverkansorganets verksamhetsplan ska innehålla ett omnämnande om samarbetet med påverkansorganen i kommunerna

OBS! Förvaltningsstadgorna kan uppdateras, granskningen grundar sig på de förvaltningsstadgor som var offentligt godkända 10/2022

Närmare upplysningar:

Sami Niemi

Specialsakkunnig

+358 50 589 9187

sami.niemi@kommunforbundet.fi

Liisa Jurmu

Projektchef

+358 50 479 6835

liisa.jurmu@kommunforbundet.fi